

Friedrich Nietzsche, *El nihilisme europeu. Fragmento de Lenzerheide*, Palma de Mallorca, Ed. de Olañeta, J.J. [Trad. Jordi Martí Fitó], 2020, 61 pàgines. ISBN: 978-84-9716-241-8.

La figura i l'obra de Nietzsche són tan importants com discutides. Encara avui hom debat si cal considerar-lo filòsof o no. Un pensador català que va veure en Nietzsche un gran literat però un mal filòsof fou Francesc Pujols, i un filòsof actual que rebat Nietzsche com a filòsof és Markus Gabriel. D'altra banda, un autor com Michel Onfray ha estudiat les interpretacions interessades i esbiaixades que s'han fet dels seus manuscrits pòstums i ha volgut redescobrir Nietzsche i xopar-se'n per a fugir de qualsevol lectura escolar. Un exemple del seu tarannà és ell llibre *Les allaus de Sils Maria. Geologia de Friedrich Nietzsche*, que l'any 2021 l'editorial Fragmenta ha publicat en català.

Un dels conceptes de l'obra de Nietzsche que ha fet més impacte en el pensament occidental ha estat el de *nihilisme*, que és, precisament, al que es dedica el llibre que ara presentem. Com fa unes dècades va constatar Eugen Fink, Nietzsche viu amb intensitat el fet que la seva època es desenvolupa en un temps final. Que en el procés humanitzador s'ha arribat a un límit i, per això, a banda de viure la seva pròpia personalitat en i des del límit, també posa sobre la taula el sentit tràgic de l'existència humana. I és en aquest context quan apareix la idea del nihilisme com a estat intermedi entre el vell i el nou. Com una transició necessària o un estat que brosta en la inquietud d'una existència en què els valors preestablerts han perdut sentit.

Certament, les arrels del nihilisme van més enllà de Nietzsche i el nihilisme nietzscheà tampoc no és un concepte tancat o unívoc. És la constatació d'una experiència límit: de transformació. Un nihilisme extrem nega cap veritat possible i un nihilisme alliberador dels antics valors i dogmes anuncia una nova era. El nihilisme, doncs, es vincula amb l'aniquilació de Déu i de tot el que d'ell se'n despenia i que es posarà a les mans dels humans. Aquest nihilisme ens fa conscients de l'esdevenir del temps i de la vida, de la necessària mort (un dia o altre) dels valors com a programes o projectes de vida.

També les conseqüències davant el nihilisme poden ser diverses: hi pot haver desesperació (perquè mai no trobarem el sentit), commoció (perquè costa trobar l'estructura del món i la posició de l'ésser humà en ell) o un sentir-se a la intempèrie (que permet entendre l'ésser humà existent a partir de l'acte de donar-se valor i sentit). I al costat del nihilisme hi apareix un concepte filosòfic de molta transcendència al llarg del segle xx: el no-res, que no és pas el mateix que el buit que hi ha en la realitat i del que parla la física contemporània.

En aquest breu text de Nietzsche hi copsem la força tràgica del sentiment nihilista i del no-res, i s'hi presenten els tres grans temes que associem amb el pensador alemany: l'etern retorn, el nihilisme i la voluntat de poder a partir del manuscrit *Lenzerheide*, del 1887, que s'hi reproduceix en facsímil. Un text

aforístic en què Nietzsche es pregunta cap on ens portarà el nihilisme: si cap a una nova moral o cap a l'angoixa i la desesperació.

JOAN CUSCÓ I CLARASÓ

Grup de Recerca EIDOS, Platonisme i Modernitat
Universitat de Barcelona
joancusco@ub.edu

Marina Garcés, *Escola d'aprenents*, Barcelona: Galaxia Gutenberg, 2020, 192 pàgines. ISBN: 9788418218422

L'obra de Marina Garcés és una reflexió sobre què és l'aprenentatge i com volem ser educats. Fa preguntes que ajuden a donar resposta a com entendre l'educació en un moment en què l'educació i les maneres d'ensenyar estan canviant i ens semblen abocar a un futur incert. El capitalisme i la lògica del rendiment han traspassat fins a la medul·la de qualsevol estructura, i també, de l'educació. Qui és el mestre, qui és l'aprenent, i com repensar-ho dins del món actual són alguns dels llocs que travessa l'autora, acompanyant la reflexió des d'una perspectiva filosòfica. Garcés dialoga amb una llarga llista d'autors i filòsofs que ajuden a contextualitzar el paradigma teòric des del qual pensar l'aprenentatge: Jaques Rancière, Zygmunt Bauman, Gayatri Spivak, Primo Levi, i encara Michel Foucault, sobre les formes de govern i l'autoritat, Hannah Arendt sobre la condició política, o Deleuze i Guattari sobre les polítiques del rostre, on Garcés defensa que el rostre manifesta les «relacions que van més enllà de la conformació de cada cos» (p. 35). L'autora recupera també Primo Levi per explicar la vergonya individual, la vergonya del món i la crueltat com a condició del pensament i de l'art.

Escola d'aprenents s'estructura en nou capítols, cadascun subdividit en diversos apartats on l'autora escriu sobre cinc temes que van teixint la reflexió, que passa per diferents temàtiques que tenen totes l'aprenentatge com a fil conductor. La incapacitat d'imaginar un futur, el capitalisme, les dinàmiques que s'amaguen darrere les relacions de poder, la violència i la vergonya, són alguns dels conceptes que habiten el raonament que planteja Garcés sobre l'aprenentatge, i proposa com hauria de reconfigurar-se dins un món que està estancat. L'autora és crítica amb com funciona l'educació ara mateix i com són les escoles, però la seva crítica no és purament destructiva, ja que analitza tot allò que pot quedar-se i genera una reflexió de com podria millorar perquè fos més constructiu.

Tot el llibre és un procés de reflexió filosòfica que s'inicia amb temes com la vergonya, que posa a prova la nostra capacitat de ser acceptats en el món que ens envolta i l'existència, que se'ns imposa en el naixement, i que per